

UNIVERSITY OF TAMPERE

This document has been downloaded from
TamPub – The Institutional Repository of University of Tampere

 Publisher's version

The permanent address of the publication is
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201406021526>

Author(s): Kyrö, Paula
Title: Yrittäjyyskasvatus : murrosten kautta yliopistoon
Main work: Osaaminen ja kokemus : työ, oppiminen ja kasvatus
Editor(s): Poikela, Esa
Year: 2005
Pages: 159-177
ISBN: 951-44-6411-7
Publisher: Tampere University Press
Discipline: Educational sciences
Item Type: Article in Compiled Work
URN: URN:NBN:fi:uta-201406021526

All material supplied via TamPub is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorized user.

Paula Kyrö

Yrittäjyyskasvatus – murrosten kautta yliopistoon

Yrittäjyyden yliopisto-opetuksen tarjonta on kehittynyt viimeisen kahden- kolmenkymmenen vuoden aikana. Se on vakiinnuttanut asemansa yliopistojen opetustarjonnassa. Läntisten teollistuneiden maiden viimeisimmät raportit osoittavat kysynnän jyrkkää kasvua tiedekorkeakouluissa (Fayolle 2000; Mendiez & Gasse 2004, Vesper & Gartner 1999; Römer-Paakkanen 1999; Wilson 2004). Samaan aikaan murrosvaiheessa olevat maat ovat lähteneet kehittämään vauhdilla opetustarjontaa ja yrittäjyyteen erikoistuneita yliopistoyksiköjä. Kehitys on osin seurausta pienyritysten voimakkaasta kasvusta ja työllistävästä vaikutuksesta. Suomessakin lähes 99 prosenttia yritys-kannasta on pieniä ja niiden merkitys työllisyyteen ja etenkin uusien työpaikkojen synnyttämiseen on merkittävä (Suomen tilastollinen vuosikirja 2003). Globalisoituvassa taloudessa pienyritykset luovat vakautta työmarkkinoille ja toisaalta ikärakenteen muuttuessa jyrkästi synnyttävät hyvinvointiyhteiskuntaan uusia palvelumalleja, joiden avulla voidaan edistää myös alueiden tasa-arvoista kehittymistä.

Yrittäjyyden korkeakouluopetus ja kasvava kysyntä on tuonut 1990-luvulla yrittäjyyden keskusteluun myös yrittäjyyskasvatuk-

sen käsitteen. Sen tutkiminen on pääasiallisesti tapahtunut yrittäjyystutkimuksen kentällä. Vasta 1990-luvun loppupuolella on voinut tutkimusta, jossa kasvatustieteellinen näkökulma integroituu yrittäjyystutkimukseen. Vuosituhannen vaihteessa Suomessa on lyhyellä aikavälillä ilmestynyt kohtuullinen määrä tällaisia jatko-opinnäytetöitä (esim. Joutsen-Onnela 2003; Kyrö 1997; Leskinen 1999; Nevanperä 2003; Paajanen 2001; Pihkala 1998; Remes 2003; Ristimäki 2004; Soininen, 2000).

Yrittäjyyskasvatuksen yliopistollisen taipaleen taustalla on yrityskannan rakenteellista muutosta suurempi monimutkaistuvien toimintamallien, kysynnän rakenteellisten muutosten ja epävarmuuden aika, joka liittyy myös yhteiskunnan uudistumiseen. Uudistumisen luonnetta ja kehitystä voi historiallisista lähtökohdista kuvata kulttuuristen murroksen kautta. Evoluutioteorian kentässä murrosajattelu edustaa näkemystä, jossa yhteiskunnallinen ja taloudellinen kehitys uudistuu murroksien kautta (Henrikson & Jakobsson 2001; Kyrö 2002; Schumpeter 1996). Alan Gibb (1993) on kuvannut sitä globaaleina paineina, jotka aiheuttavat valtion, organisaatioiden ja yksilöiden uudelleen asemoitumista suhteessa itseensä, muihin toimijoihin ja ympäröivään todellisuuteen. Ruohotien (1996, 420-425) analyysi yhteiskunnallisista, organisaatiotason ja yksilöä koskevista olosuhteista, jotka edellyttävät ammatillisten kompetenssien ja taitojen uudistamista seurailee Gibbin ajatuksia. Murrosta leimaa siirtyminen ennustettavuudesta epävarmuuteen ja kompleksisuuteen. Sitä luonnehtii moninaisuus ja ristiriitaisuus vanhan ja uuden välillä. Tähän sosiaalisen todellisuuden uudelleen rakenteistumiseen liittyvät kysynnän ja tarjonnan mallien muutokset, työnteon muodot ja niiden uudelleen organisoituminen sekä tekniikan ja tieteen kehitys. Muutokset liittyvät myös laajempaan yhteiskunnalliseen arvojen, poliittisen ja lainsäädännöllisen ilmapiiirin uudistumiseen.

Tämän artikkelin tavoitteena on sosiaalishistoriallisen tutkimusnäköyksen pohjalta paikantaa yrittäjyyden kehittymisen keskeiset murrokset sekä pohtia yrittäjyyskasvatuksen asemaa yliopistollisessa opetuksessa ja suhdetta työelämän tutkimukseen. Artik-

keli nostaa myös esiin uusimman yrittäjyyden muodon, organisaatioyrittäjyyden käsitteen suhteessa sisäiseen yrittäjyyteen.

Yrittäjyyskasvatuksen murrokset

Sosiaalihistoria on poikkitieteellisesti orientoitunutta historian-tutkimusta, jonka kohteena on yhteiskunta. Haapalan (1989) mukaan sosiaalihistorian nykyvaihetta luonnehtii laajentunut näkemys, jossa valtion tilalle on tullut kulttuuri, joka korostaa toimintaa, vuorovaikutusta ja vertailua. Sosiaalihistoria pyrkii vastaamaan aikalaisia askarruttaviin kysymyksiin. ”Samalla, kun historian-tutkimus työnä ja esityksenä on menneisyyden rekonstruktio, se on perimmiltään oman ajan konstruktioita, historian käsityksen luomista” (Haapala 1989, 10). Tämän tyyppistä sosiaalihistoriallista tutkimusta luonnehtii kokonaisvaltaisuus, rakenneanalyysi, teoreettisuus ja yleistyksen sekä poikkitieteellisyys. Historian tapahtumat jäsenyivät samaan aikaan kronologisesti ja teoreettisesti (emt.).

Artikkelin taustalla oleva aineisto on alun perin konstruoitu sosiaalihistoriallisella menetelmällä, jonka tuottamaa murrosnäkemystä sovelletaan myös tässä yhteydessä (Kyrö 2004). Aineisto muodostuu aikaisemmista yrittäjyyden ja professionalistumisen kenttään liittyvistä tutkimuksista. Aineistoja tulkittaessa on huomioitava, ettei niiden lainaus tee oikeutta tutkimuksissa viitattujen lukuisien muiden tutkijoiden tutkimuksille. Niihin ulottuakseen on tutustuttava aineistojen käsikirjoituksiin. Tarvittaessa viitataan eri tutkijoiden näkemyksiin.

Ensimmäinen murros – yrittäjyys yksilön vapautena ja yhteiskunnan hyvinvointina

Yrittäjyyden sosiaalihistoriallinen tutkimus paikansi läntisissä teollistuneissa maissa kaksi murrosta (Kyrö 1997). Ensimmäinen, modernin murros, ajoittuu valistuksen ajasta, 1700-luvun lopusta 1900-luvun vaihteeseen. Näissä aikarajoissa se vaihteli maittain

seurailten teollistumisen käynnistymistä. Suomessa ensimmäinen murros käynnistyi 1860-luvun nälkävuosista, jotka opettivat, kuinka haavoittuva viljanviljelyyn perustuva maatalous oli. Selvitäkseen Suomen täytyi joko muuttaa maatalouden tuotantosuuntaa tai kehittää teollisuuttaan. Se ryhtyikin näihin molempiin. Murros päättyi Neuvostoliiton tunnustaessa Suomen itsenäisyyden 1920. Suomessa murrosta luonnehti itsenäistymisprosessi ja kuten muissakin maissa elinkeinojen, ammatinharjoittamisen ja maanomistuksen vapautuminen. Se raivasi tietä agraariyhteiskunnan ja ammattikuntalaitoksen sosiaalisesta vakaudesta kohti uudenlaista työnjakoa.

Valistuksen aikana oli luotu yrittäjyyden teoriaperusta ja eurooppalainen traditio. Yrittäjyyden ensimmäiset kuvaukset koskivat ainutlaatuisista ja vapaata yksilöä, jolla oli kyky, halu ja oikeus luoda oma paikkansa yhteiskunnassa ja siten edistää yhteiskunnan uudenlaista hyvinvointia. Yrittäjä ja yrittäjyys mursivat syntymään perustuvia yhteiskunnan toimintamalleja ja instituutioita, kuten feodaalijärjestelmää ja ammattikuntalaitosta. Yrittäjyyden ensimmäinen koulukunta, fysiokraatit asettuivat silloin vallinnutta talouden järjestelmää, merkantilismia vastaan. Näissä alkuajan kuvauksissa kohteena oli makrotason, yhteiskunnan ja toisaalta yksilön, kansalaisen, välinen suhde. Keskustelua dominoi kontinentaalinen, eurooppalainen näkemys.

Modernin murroksessa uudistettiin suomalaisen kansantalouden rakenne, luotiin yksilöille oikeus valita tapa ansaita elantonsa, asuinpaikkansa ja ammattinsa sekä levitettiin perusopetus koko kansan keskuuteen ja käynnistettiin muodollisen ammattikasvatuksen organisointi. Työn luonne muuttui kysynnän ja tarjonnan eriytyessä kokonaisvaltaisesta maatalousyhteisöistä ja ammattikuntien piirissä elämänkulussa opituista tuotantoprosesseista toimialakohtaisiin erityisvaatimuksiin. Heikkisen ja Kuusiston (2000) mukaan Ruotsi-Suomen perintönä maatalouden ja pienyrittäjyyden polut erkanivat 1880-lukuun mennessä. Tähän kehitykseen he yhdistävät myös pienyrittäjä- ja työntekijänäkökulman kehittymättömyyden suomalaisen ammattikasvatuksen ominaispiirteensä.

Heikkisen (2000, 17) viranomaiselostuksiin perustuvan arvioon pohjalta Suomessa oli 1840 21 ammatillista koulua, joissa oli noin 900 oppilasta. 1890 mennessä näiden määrä oli kohonnut 147:ään ja oppilaiden määrä lähes 6300:aan. Samalla niiden toimialat eriytyivät ja monipuolistuivat. Ammattien mukaisen jaon sijaan alkoi myös vakiintua toimialakohtainen jaottelu. Tästä vaiheesta nousi kolme eri suuntaan sitoutuvaa kehityspolkua –Teollisuus-, Maatalous- ja Hyvinvointi-Suomi (emt. 15). Kehittyvä porvaristo ja kaupunkiyhteisöt alkoivat vaatia koulun ja myös oppisäältäöjen muutosta. Toisaalta professiot ja niiden edustama tieteen kehitys vaikuttivat korkean asteen koulutuksessa ylhäältä käsin. Professio termin alkujuret liittyvät 1500-luvulle. Professio merkitsi silloin ammattimaisuutta vastakohtana amatööriille. 1500-luvulta eteenpäin termi sai uusia merkityksiä. Sillä alettiin viitata ensin yleensä ammattiin. Vähitellen kuvauksen painopiste siirtyi profession erityislaatuisuuteen muihin ammatteihin nähden (esim. Freidson 1986; Larson 1979; Raivola 1989).

Akateeminen opetuksen funktionaalinen eriytyminen ja tietämisen ja tiedon ihanne korkeimmassa opetuksessa ja tutkimuksessa korostui ja eriytyi taitojen oppimisesta. Professiot alkoivat ottaa keskeistä asemaa 1800- ja 1900- luvuilla. Niistä kehittyi eriytyneitä tiedeperusteisia ammatteja, jotka hallitsivat yhteiskunnan toimia asiantuntijuudellaan (professioiden vallasta esim. Friedson, 1986 ja kehityksestä Suomessa Konttinen 1991). Tiedeperustat eriytyivät esimerkiksi tekniikkaan insinöörinkoulutuksessa, lääketieteeseen terveydenhuollon puolella ja myöhemmin myös kauppatieteisiin.

Moderni aika – yrittäjyys marginalisoituu pienyritykseen

Ensimmäisestä murroksesta kehittyi moderni aika, jota leimasi suurtuotannon sekä yhteiskunnan ja koulutuksen laajamittainen organisoituminen teollistuneissa maissa. (esim. Bell 1974; Dillard 1967; Giddens 1995; Piore-Sabel 1984; Turner 1990). Modernia aikakautta leimasi kaikilla elämän alueilla suunnittelu, järjestämi-

nen ja eriytyminen. Organisaatioistuminen voidaan nähdä koko aikakautta leimaavana kulttuurin piirteenä, jota luonnehti byrokratisoituminen, hierarkkistuminen, työnjaon homogenisoituminen ja historiattomuus. Siihen liittyvät myös yksilön toimintavapauden supistuminen, samoin kuin ihmisen ja luonnon eriytyminen toisistaan. (esim. Etzioni 1968; Kasvio 1994).

Suomessa kehityksen ominaispiirteenä oli vahva sidos maa- ja metsätalouden ja teollisuuden välillä ja toisaalta elinkeinojen rakenteellinen uudistuminen sekä murroksissa että modernina aikana. Kansantalouden kasvu on Hjerppen (1989) kasvututkimusten pohjalta muodostunut uusista toimialoista. Modernin murroksessa se muodostui sahaiteollisuudesta, modernina aikana paperiteollisuudesta ja siihen liittyvästä metalliteollisuudesta. (Kyrö 2002).

Modernille ajalle on ollut tyypillistä vakauden etsiminen, sodan jälkeinen hyvinvoinnin kasvu, pienyritysten merkityksen marginalisoituminen samoin kuin yhteiskunnan palvelutuotannon kasvu ja sen työllisyysvaikutusten lisääntyminen. Organisaatioistuminen ilmeni päätöksenteon ja toiminnan rakenteiden, kuten koulutus- ja työmarkkinoiden neuvottelujärjestelmien institutionalisoinnissa, yhteiskunnan palvelutuotannon kehittämisessä ja lainsäädännöllisessä ohjailussa. Yrittäjyyden tutkimusta alkoi hallita yhdysvaltalainen näkemys, jossa pääpaino oli yrittäjäpersoonan piirteiden tutkimisessa ja toisaalta pienyrityksen omistamisen ja johtamisen problematiikassa toiminnoittain eriytyneistä lähtökohdista. Yrittäjyyden ja kansantalouden yhteys katkesi. Tutkimusta dominoi klassinen ja neoklassinen talousteoria.

Tiedeperusteisten ammattien, professioiden tutkimus ja ammatillisen koulutuksen polut hakeutuivat eriytyneille urilleen (Honka 2000; Konttinen 1991; Parsons 1954). Kokonaisuutena ottaen voi todeta modernin ajan kehityksestä, että laajeneva ja eriytyvä suurteollisuus, sekä yhteiskunnan laajenevat yksiköt tarvitsivat eriytyneitä ammatillisia taitoja ja ammatillinen koulutus kohdentui palvelemaan näitä tarpeita. Toisaalta kehitettiin säädöstöä ja järjestelmiä sekä toimialoittain, mutta myös toiminnoittain

eriytynyttä suurissa yksiköissä tapahtuvaa työntekoa varten. Eriytyminen oli sekä horisontaalista että vertikaalista.

Demokratian ja tasa-arvon tavoitteena pyrittiin kansalaisille luomaan samanlaiset edellytykset ja mahdollisuudet opetukseen ja elannon hankintaan. Honka (2000) nostaa esiin myös kolikon toisen puolen, jonka mukaan oletettiin kaikilla olevan samanlaiset oppimisen edellytykset. Koulutusjärjestelmästä muodostui myös vakiintunut polku esiasteesta, perusasteelle, edelleen keskiasteelle, jossa valinnat ammatilliseen tai lukiosta korkeakouluun johtavalle polulle tehtiin. Kasvatustieteen piirissä eriytyminen näyttäytyi aikuiskasvatuksen löytäessä oman alueensa, jonka tutkimuksellinen paino keskittyi aikuisuuden erityispiirteisiin tiedon rakentumisen näkökulmasta. Siinä painopiste ei ollut toiminnallisissa, ammattikasvatuksen ytimeen kuuluvassa problematiikassa.

Modernina aikana kasvatustieteen tutkimus työelämän kentässä oli vaatimatonta. Pääasiallisesti tutkimusta tehtiin liiketalouden puolella. Tutkimus keskittyi toisaalta tuotannon tehokkuuden parantamiseen, toisaalta organisaatioiden toiminnan tehostamiseen (esim. Barreto 1989). Yksilön kannalta Etzioni (1968) kutsuu kehitystä organisaatioihmisten kasvattamiseksi, joka merkitsi suurten organisaatioiden toiminnan tehostamista ja yrittäjyyden marginalisoitumista.

*Toinen, postmodernin murros
– yrittäjyyskasvatus tulemisensa prosessissa*

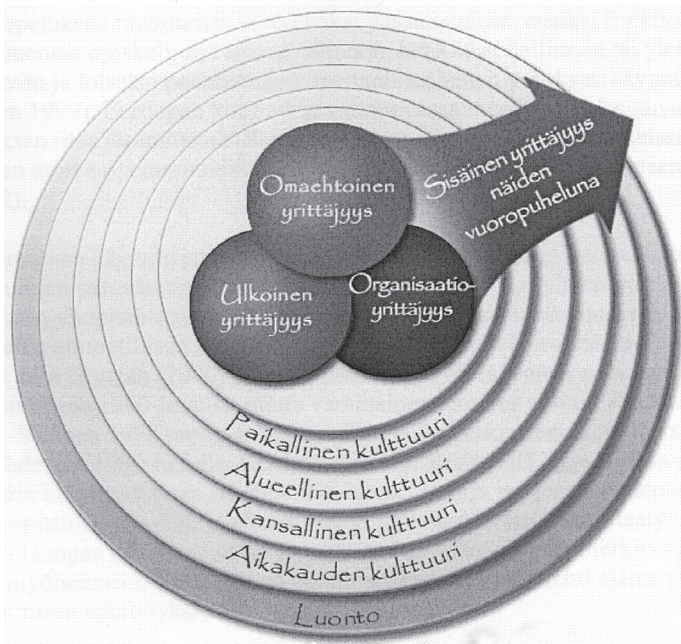
Toinen, postmodernin murros kohdattiin 1970-luvulla, jolloin kysyntä laski ja pirstaloitui, kysynnän ja tarjonnan mallit muuttuivat yhteiskunnan kohdatessa rakenteellisen muutospaineen ja globalisoituvan talouden (Kyrö 1997; Varis, Utsumi & Klemm, 2003). Muutokset herättivät myös Suomen pohtimaan rakenteellista uudistumista. Yrittäjyys alkoi kytkeytyä kiinteästi niin talouden kuin koulutusjärjestelmänkin rakenteisiin ja yhteiskunnallisten rakenteiden uudistumiseen. Pienyritysten merkitys kasvoi ratkaisevasti sekä yleensä työllistäjänä, että uuden työn luojana. Mo-

dernin murroksissa talouskasvu oli perustunut saha-, paperi- ja metalliteollisuuteen. Yrittäjyydelle on tyypillistä, että se luonteeltaan on säilynyt samanlaisena, mutta kussakin aikakaudessa kiinnittynyt uusiin ilmiöihin (Kyrö 1997).

Tällä hetkellä 99 prosenttia yrityksistä on alle 50 työntekijän yrityksiä. Ne työllistivät 2003 50 prosenttia työntekijöistä ja muodostivat 41 prosenttia yritysten liikevaihdosta (Suomen tilastollinen vuosikirja 2003). Yrittäjyys on myös tullut osaksi opetussuunnitelmatyötä ja koulujärjestelmää (European Commission 2002). OECD-maiden ikärakenne, globalisoituvat talous, ympäristöön liittyvät huolet ja informaatioteknologian kehitys ohjaavat rakenteellista uudistumista (Kyrö 2004). Suomessa talouden kasvu on syntynyt yksityisistä ja julkisista palveluista ja uudesta informaatioteknologian toimialasta.

Kolmannessa, postmodernin murroksessa *yrittäjyys* on löytänyt uutena kohteenaan organisaation. Ensin syntyi *sisäisen yrittäjyyden käsite*, jolla viitataan yksilön yrittäjämäiseen toimintaan organisaatiossa. Viimeaikainen tutkimus on kuitenkin erottanut myös omana yrittäjyyden muotonaan *organisaatioyrittäjyyden*, joka viittaa yrittäjämäiseen organisaatiokulttuuriin ja sen syntymisen prosesseihin. Yksilön yrittäjämäinen ja organisaation kollektiivinen toimintatapa voidaan erottaa murrosnäkömyksen avulla toisistaan. Näin ajan saatossa on kehittynyt kolme yrittäjyyden muotoa: 1) yksilön yrittäjämäinen toimintatapa, vanhin yrittäjyyden muoto, 2) ulkoinen yrittäjyys, pienyrityksen omistaminen ja johtaminen ja 3) organisaatioyrittäjyys, organisaation kollektiivinen toimintatapa (ks. kuvio 1). Sisäinen yrittäjyys liittyy näistä yksilön ja organisaation yrittäjämäiseen toimintaan. Kaikki yrittäjyyden muodot ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa ja muovaavat toinen toistaan.

1990-luvun lopussa yrittäjyystutkimuksessa on myös havaittavissa pyrkimys löytää uudelleen eurooppalainen yrittäjyystutkimuksen traditio ja kiinteämpi yhteys inhimillisen toiminnan problematiikkaan. Eurooppalaisessa traditiossa painottuvat kulttuuri-

Paula Kyrö, 2005, Tampereen yliopiston Aikuiskasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus

Kuvio 1. Yrittäjyyden muodot

nen pohdinta, yksilölliset ja kollektiiviset prosessit ja kompleksisen todellisuuden ja toiminnan jäsentäminen. Sille on myös leimaantavaa sellaisten metodologisten ratkaisujen etsiminen, jotka mahdollistavat pääsyn näiden prosessien tutkimiseen. (Fayolle, Kyrö & Uljin 2005). Suomen rooli kansainvälisessä yrittäjyystutkimuksessa on myös ratkaisevasti muuttunut. Modernin murroksessa suomalaiset tutkijat eivät osallistuneet kansainväliseen yrittäjyyden tutkimukseen ja modernina aikana Suomen rooli ei myöskään näyttäytynyt. Sen sijaan postmodernin murroksessa suomalaiset ovat aktiivisesti ottaneet osaa sekä yrittäjyyden että yrittäjyyskasvatuksen kansainväliseen keskusteluun.

Yrittäjyyskasvatus ammattikasvatuksen kentässä

Yrittäjyyskasvatuksen keskustelua on käyty pääasiassa yrittäjyystutkimuksen sisällä. Siellä yrittäjyyden opetustarjonnan kasvu yliopistoissa on viritännyt tutkimusta, jonka kohteena on korkeakouluopetuksen sisältämä yrittäjyysopetus. Niissä pääpaino on ollut opetusohjelmiin sisältyvien kurssien sisällön kartoittamisessa. Kehitykseen on liittynyt kasvava määrä pienyrityksen johtamisen kirjallisuutta. Kurssit ovat käsittäneet pääasiassa pienyrityksen johtamista, projektijohtamista, liiketoimintasuunnitelman laadintaa ja uuden liiketoiminnan synnyttämistä (esim. Fayolle 2000; Gibb 1993; Mendies & Gasse 2004; Scott, Rosa & Klandt 1998; Vesper & Gartner 1999; Wilson 2004).

Suomessa vastaava kartoitus osoitti, että lukuvuonna 1996-1997 annettiin yrittäjyyteen liittyvää koulutusta kahdeksassatoista korkeakoulussa osana tai pääaineena taloustieteellisessä tai teknillisessä tutkinnossa, sivuainekokonaisuutena tai yhden kurssin tai muutaman opintojakson kokonaisuutena. Opetuksen tavoitteista löytyi kaksi pääsuuntausta, ensiksi funktionaalisenä tavoitteena on valmentaa opiskelijoita taloushallinnon, henkilöstöhallinnon tai ylemmän keskijohdon tehtäviin ja toiseksi perustietojen opettaminen oman yrityksen käynnistämistä varten (Römer-Paakkanen 1999). Euroopan komission vertailevassa raportissa, joka kuvasi yrittäjyyskasvatuksen tilaa jäsenmaissa, Suomi oli ainoa maa, joka oli koko yleissivistävän ja ammatillisen toisen asteen opetussuunnitelmissa sitoutunut yrittäjyyskasvatukseen (European Commission 1992).

Postmodernin murroksen käynnistymistä koulutuksessa leimaa keskiasteen uudistus, sitä seurannut ammattikorkeakoulujen perustaminen sekä ammattikasvatuksen ja myöhemmin myös yrittäjyyskasvatuksen yliopisto-opetuksen käynnistyminen. Keskiasteen uudistus koski lukion sekä alemman ja ylemmän ammatillisen koulutuksen rakenteita. Vaikka prosessiin liittyivät työelämän uudistamistarpeet, niin Hongan (2000) mukaan päähuomio oli

rakenteissa, ei sisällöissä. Syntysanat uudistukselle lausuttiin jo 1960-luvulla, mutta varsinainen toteutus ajoittui sitä seuraaville vuosikymmenille. Vuonna 1978 prosessi legitimoitiin lailla keskiasteen koulutuksen kehittämistä ja toteutukseen lähdettiin 1980-luvulla. Koulutusammatti-käsitteellä laajennettiin ja integroitiin oppisisältöjä, luotiin kolmiportainen rakenne: kouluaste, alempi ja ylempi opistoaste sekä luotiin joustava polku yliopisto-opintoihin. Uudistus vietiin läpi massiivisena komiteatyöskentelynä, joka valmistaessaan oli Hongan (2000) mukaan jo osin vanhentunut, ja jonka merkitys pystytään arvioimaan vasta myöhemmin. Uudistuksen oppimisnäkemystä luonnehti ajatus yksilöiden samanlaisista oppimisen edellytyksistä.

Murrosnäkemysten pohjalta keskiasteen uudistus edustaa uudistamispyrkimystä, mutta sen toteutustapa ja sisältö noudattavat modernina aikana opittua, ositettua ja hierarkkista toimintatapaa. Toisaalta siitä opittiin seuraavaa suurta rakenteellista muutosta, ammattikorkeakoulujärjestelmän kehittämistä, varten. Se jätti myös jälkeensä idean joustavista opintopoluista, mikä alkoi kantaa hedelmää pyrittäessä uudistamaan oppimisen ideologiaa kompleksisessa ja muuttuvassa todellisuudessa. Ammattikorkeakoulu-uudistus lähti liikkeelle huomattavasti vauhdikkaammin kuin keskiasteen uudistus. Sen kokeilu käynnistyi 1991 vakinaistuen 1995 ja nielaisten opistoasteen koulutuksen. (Rauhala 2000). Samanaikaisesti käynnistyi ammattikasvatuksen yliopisto-opetus ja oppiaineen muotoutuminen sai alkunsa (Ruohotie 2000). Muotoutuessaan se on hakenut oman, aikuiskasvatuksesta eriytyvän profiilinsa.

Aikuiskasvatuksen kenttään taas on integroittunut työelämän tutkimus, joka heijastaa oppimisympäristön rajojen laajentumista, mutta ennen kaikkea työelämän toimijoiden ja yksiköiden tarpeista lähtevää tutkimusorientaatiota (esim. Järvinen ym. 2000; Järvinen ja Poikela 2001). Se haastaa sekä käsitteelliseen uudelleen määrittämiseen että tutkimuksen tavoitteiden ja kompleksisten rakenteiden ja prosessien avaamiseen toiminnan, tiedon ja oppimisen

näkökulmasta (Poikela ym. 2005). Sen tarpeet ja tavoitteet integroituvat yrittäjyyskasvatuksen tutkimukseen ja palvelevat samoja tavoitteita työelämän käytänteiden uudistamisessa.

Yrittäjyyspedagogiikka – tietämisestä toimintaan

Argumentaatioltaan murrosnäkemykseen perustuva päättelyketju on vielä altis ja avoin kritiikille. Toisaalta kritiikki on myös erittäin tervetullutta rikastamaan yrittäjyyskasvatuksesta käytävää keskustelua. Vaikka sosiaalishistorian tutkimustavoitteet päällisin puolin täytyvätkin, päätelmiin voidaan kohdistaa myös sosiaalishistorian nykytradition keskeinen kritiikki. Haapalan (1989) mukaan sosiaalishistorian tutkimusta leimaa pyrkimys suurten selitysten purkamiseen, mutta ei uusien rakentamiseen. Jotta käsillä oleva artikkeli ei tyystin pysähtyisi tähän loukkuun, seuraavassa pohditaan vielä ammattikasvatuksen ja yrittäjyyskasvatuksen integroituvaa luonnetta ja sen asettamia odotuksia tulevaisuudelle professionaalistumisen valossa. Tarkastelu asemoi myös yrittäjyyskasvatuksen ammattikasvatuksen kenttään ja kentässä.

Murrosnäkemys osoitti, kuinka modernin murroksessa organisoidun ammatillisen koulutuksen ja professioiden polut lähtivät eriytymään toisistaan. Niin yrittäjyyden kuten kasvatustieteenkin tiedeperusta alkoi muotoutua omilla tieteenaloillaan. Modernina aikana tieteen ja ammatillisen koulutuksen polut kehittyivät eriytyneinä. Tietämisen merkityksen korostaminen jätti taitamisen ja toiminnan tutkimuksen taustalleen. Yrittäjyys marginalisoitui taloustieteiden kenttään.

Postmodernin murroksessa ammattikasvatuksen kontekstiin on syntynyt paineita laajentaa ja painottaa pienyritysympäristöä suurten yritysten ja julkishallinnon organisaatioiden rinnalla. Yrittäjyyden laaja näkemys ja sen kolme erilaista muotoa (omaehtoinen, ulkoinen ja organisaation yrittäjyys) integroivat yrittäjyyskasvatuksen ammattikasvatuksen ja työelämän tutkimuksen kenttään kuitenkin huomattavasti monimuotoisemmin. Kaikissa kolmessa yrittäjyyden muodossa on perustana inhimillinen toiminta. Yksi-

lötasolla yrittäjää kuvataan vapaana, kokonaisvaltaisena ja ainutlaatuisena toimijana. Hän havaitsee mahdollisuuksia ja yhdistää resursseja uudella tavalla, soveltaa uutta tietoa sekä ottaa vastuun omasta elämästään, elannostaan ja siihen liittyvistä riskeistä. Tässä prosessissa hän luo jotakin uutta, joka koetaan tarpeelliseksi tai haluttavaksi, joko yrittäjän, hänen lähipiirinsä, yrityksen tai yhteiskunnan taholta.

Olennaista on, että yrittäjä etsii ja löytää mahdollisuutensa ympäröivästä todellisuudesta, joka ei ole rajautunut eikä eriytynyt. Tietämisen sijaan yrittäjyyden ytimessä on *toiminta* ja uuden toiminnan aikaan saaminen. Kasvatustieteen näkökulmasta tutkimuksen ytimessä on yrittäjämäisen yksilöllisen ja kollektiivisen toiminnan dynamiikka ja niiden vuorovaikutteisuus, mikä korostuu myös työelämän tutkimuksessa. Niihin liittyvää oppimista voi kutsua *yrittäjyyspedagogiikaksi*. Kyseessä on elinikäinen prosessi, jossa kulloinenkin konteksti määrittää, miten eri yrittäjyyden muodot ja niiden yhdistelmät kytkeytyvät oppimisen prosessiin.

Koulutusjärjestelmässä yrittäjyyden muodot saavat erilaisia painoarvoja riippuen yksilön iästä, elinvaiheesta ja toimintaympäristöstä. Olennaista on, että tietäminen kontekstista, toimintatavasta tai pedagogiikasta ei ilman toimintaa täytä yrittäjyyskasvatuksen kriteeristöä. Euroopan unionin ja Suomen asettamien tavoitteiden kannalta tulevaisuuden odotukset kohdentuvatkin yrittäjämäisen toiminnan aikaansaamiseen. Eurooppalaisen tradition uudet sisällölliset painopisteet ja metodologiset avaukset tukevat tämän prosessin etenemistä. Siinä keskustelussa suomalaisilla voi olla entistä varteenotettavampi asema.

Yrittäjyyden laaja näkemys sitoutuu näihin haasteisiin ja tavoitteisiin, mutta myös ehkä korostetummin painottaa toiminnallisuutta, joka on ammatillisen koulutuksen ytimessä ja toisaalta myös on modernina aikana ollut omiaan erottamaan ammatillisen koulutuksen professionaalistumisprosessista. Yrittäjyys kirkastaa myös ammattikasvatuksen proaktiivista luonnetta työelämän, organisaatioiden ja yksilöiden valmiuksien kehittämisessä. Uusin

työelämälähtöinen tutkimus tukee tätä kehityssuuntaa. Ammatillisen koulutuksen ja professionaalistumisprosessien integroituminen puolestaan laajentaa ammattikasvatuksen käsitteistöä ja soveltamisaluetta. Suomen kielessä ammattikasvatuksella on viitattu termiin ”vocation”, joka on suppeampi kuin termi ”occupation” ammatti ja toisaalta sulkee ulkopuolelleen ”occupation” käsitteeseen sisältyvän professio-käsitteen. Postmoderin murroksessa nämä molemmat integroituvat ammattikasvatuksen kenttään ja laajentavat käsitteistöä ja tutkimusaluetta.

Ruohotien mukaan ammattikasvatuksen tutkimuksessa on painottunut psykologinen ja sosiologinen näkökulma. Yrittäjyyden näkökulmasta painopiste kohdentuu toiminnallisen ja uudistavan pedagogiikan dynamiikkaan. Professionaalistumisen näkökulma taas kohdentaa odotuksia ammattikasvatuksen käsitteellistämiseen ja toisaalta koulutusrakenteen uudistuvaan, vuorovaikutteiseen dynamiikkaan. Myös yrittäjyyskasvatuksen eurooppalaisen tradition uudelleen herääminen on nostanut nämä samat odotukset tulevaisuuden tutkimukselle. Sen kolme keskeistä tulevaisuuden tutkimuksen painopistettä ovat myös yrittäjyyskasvatuksen käsitteellistäminen ja rooli koulutusjärjestelmässä, oppimisen toimintatavutuneen yksilöllisen ja kollektiivisen dynamiikan tutkiminen ja viimein sellaiset metodologiset uudisteet, jotka mahdollistavat niiden tutkimisen. Tässä suhteessa uusin työelämän tutkimus integroituu tavoitteiltaan yrittäjyyskasvatukseen. Yrittäjyys taas integroituu ammattikasvatuksen kenttään kaikista näistä lähtökohdista. Se on ammatillisten toimijoiden ja toiminnan konteksti, se osallistuu ammattikasvatuksen käsitteellistämiseen, nivoutuu toiminnallisen pedagogiikan tutkimukseen ja integroituu uudistuviin koulutusrakenteisiin.

Lähteet

- Barreto, H. 1989. *The Entrepreneur in Microeconomic Theory. Disappearance and Explanation*. London-New York: Routledge.
- Bell, D. 1974. *The Coming of Post-Industrial Society*. London: Heineman.
- Dillard, D. 1967. *Economic Development of the North Atlantic Community: Historical Introduction to Modern Economics*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall. Inc.
- Etzioni, A. 1968. *Nykyajan organisaatiot*. Foorum Kirjasto. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- European Commission 2002. Final Report of the expert group "best procedure" project on education and training for entrepreneurship. November 2002.
- Fayolle, A. 2000. Setting up a favourable environmental framework to promote and develop entrepreneurship education. ICSB World Conference 2000. Brisbane, Australia.
- Fayolle A., Kyrö, P. & Uljin, J. (eds.) 2005. *Entrepreneurship Research in Europe: Perspectives and Outcomes*, Cheltenham: Edward Elgar.
- Freidson, E. 1986. *Professional Powers: The Study of Institutionalization of Formal Knowledge*. Chicago: University of Chicago Press.
- Gibb, A. 1993. The Enterprise Culture and Education. Understanding Enterprise Education and its links with Small Business, Entrepreneurship and Wider Educational goals. *International Small Business Journal* 11, 3, 11–24.
- Giddens, A. 1995. Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa. Teoksessa U. Beck, A. Giddens & S. Lash (toim.) *Nykyajan jäljillä*. Tampere: Vastapaino, 83–152.
- Haapala, P. 1989. *Sosiaalishistoria. Johdatus tutkimukseen*. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura. Käsikirjoja 12.
- Heikkinen, A. 2000. Suomalaisen ammattikasvatuksen alkuvaiheita. *Suomalaisen Ammattikasvatuksen historia*. Saarijärvi: OKKA-säätiö, 10–27.

- Heikkinen, A. & Kuusisto L. 2000. Kädentaidoista asiantuntijakoulutukseen. Suomalaisen Ammattikasvatuksen historia. Saarijärvi: OKKA-säätiö, 104–113.
- Henrekson M. & Jakobsson U. 2001. Where Schumpeter was nearly right – the Swedish model and Capitalism, Socialism and Democracy. *Journal of Evolutionary economics* 11:331–358. Springer-Verlag.
- Hjerppe, R. 1989. *The Finnish Economy 1860–1985. Growth and Structural Change.* Bank of Finland. Helsinki: Government Printing Centre.
- Honka, J. 2000. Keskiasteen koulunuudistuskoulutusta koko ikäluokalle – Ideologinen ja rakenteellinen muutos ammatillisessa koulutuksessa. Suomalaisen Ammattikasvatuksen historia. Saarijärvi: OKKA-säätiö, 71–91.
- Joutsen-Onnela, M. 2003. Turvallisuutta ja sopusointua vai jännitystä ja valtaa. Tutkimus sairaanhoitaja- ja terveydenhoitajaopiskelijoiden yrittäjyys- ja muista arvoista. Jyväskylän yliopisto, taloustieteiden tiedekunta, väitöskirja. *Jyväskylä Studies in Business and Economics* 25.
- Järvinen, A., Koivisto, T., Poikela, E. & Valkama, H. 2000. Työ ja koulutus muutoksessa – vaikuttavan oppimisen organisoiminen. (Work and education in change) Teoksessa R. Raivola (toim.) *Vaikuttavuutta koulutukseen. Suomen Akatemian koulutuksen vaikuttavuusohjelman tutkimuksia.* Helsinki: Edita, 125–140.
- Järvinen, A. and Poikela, E. 2001. Modeling Reflective and Contextual Learning at Work. *The Journal of Workplace Learning* 13, 7/8, 282–289.
- Kasvio, A. 1994. Uusi työn yhteiskunta. Suomalaisen työelämän muutokset ja kehittämismahdollisuudet. Jyväskylä: Gaudeamus Gummerus.
- Konttinen, E. 1991. Perinteisesti moderniin. Profioiden yhteiskunnallinen synty Suomessa. Tampere: Vastapaino.
- Kyrö, P. 1997. Yrittäjyyden muodot ja tehtävä ajan murroksissa. *Jyväskylä Studies in Computer Science and Economics and Statistics* 38. University of Jyväskylä.

- Kyrö, P. 2002. The Transitional Development of Entrepreneurship in Finland. In Braun G. & Diensberg Chr. (hg) *Entrepreneurship im Ostseeraum. Unternehmertum als Motor von Wachstum und Integration*. Germany: Sigma 2002.
- Kyrö, P. 2004. Yrittäjyyskasvatus ammattikasvatuksen kentässä – murroksien kautta integroitumiseen Ammattikasvatuksen aikakauskirja 1/2004
- Larson, M., S. 1979. *The Rise of Professionalism. A Sociological Analysis*. Berkeley, California: University of California Press.
- Leskinen, P-L. 1999. Yrittäjällä on koko elämä kiinni yrityksessä – opiskelijoiden yrittäjyyskäsitykset ja niiden muutokset yritysprojektin aikana. *Liiketaloustiede* 27. Johtaminen ja organisaatiot. Akateeminen väitöskirja. Vaasan yliopisto.
- Mendies, T. V. & Gasse, Y. 1999. *Entrepreneurship and the Canadian Universities*. Canada: Report of a National Study of Entrepreneurship Education.
- Nevanperä, E. 2003. Yrittäjyys Suupohjan opiskelijanuorten ajattelussa. How the young residents in Suupohja region see entrepreneurship. *Jyväskylä Studies In Business and Economics* No. 24, University of Jyväskylä.
- Paajanen, P. 2001. Yrittäjyyskasvattaja. Ammattikorkeakoulun hallinnon ja kaupan alan opettajien näkemykset itsestään ja työstään yrittäjyyskasvattajana. *Jyväskylän yliopisto, taloustieteiden tiedekunta. Väitöskirja. Jyväskylä Studies in Business and Economics* 25.
- Parsons, T. 1954. *Esseys in Sociological Theory*. Revised edition. Glencoe, Ill.:The Free Press.
- Pihkala J. 1998. Yrittäjyyskasvatus koulussa – näkökulmana Suomen ja Englannin koulujärjestelmien yrittäjyys Hankkeet sekä suomalaisten opiskelijoiden yrittäjäorientaatio. *Jyväskylän yliopisto*.
- Piore, M. J. & Sabel, C. F. 1984. *The Second Industrial Divide. Possibilities for Prosperity*. USA: Basic Books.
- Poikela, E., Järvinen, A., Heikkilä, K. and Tikkamäki, K. 2005: Contextual Knowledge and Learning Processes at Work. In: R.Gerber et al. (eds.) *Improving Workplace Learning*. Nova Scientific Publishers. 26 pages. In print.

- Raivola, R. 1989. Opettajan ammatin historia: Opettajuus ja professionalismi. Tutkimusraportti A44. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Rauhala, P. 2000. Opistoasteista ammattikorkeakouluun. Suomalaisen Ammattikasvatuksen historia. Saarijärvi: OKKA-säätiö, 178–183.
- Remes, L. 2003. Yrittäjyyskasvatuksen kolme diskurssia. Jyväskylä: Studies in Education, Psychology and Social Research No. 213.
- Ristimäki, K. 2004. Yrittäjäksi identifioituminen. Fenomenologishermeuttinen tutkimus nuorten yrittäjyyteen liittyvän identiteetin kehityksestä. Acta Wasaensia No 130 Liiketaloustiede 51 Johtaminen ja Organisaatiot Universitas Wasaensis
- Ruohotie, P. 1996. Professional Growth and Development. In K. Leithwood, J. Chapman, D. Corson, P. Hallinger, A. Hart, Kluwer (eds.) International Handbook of Educational Leadership and Administration. Netherlands: Part. I. Academic publishers.
- Ruohotie, P. 2000. Ammattikasvatuksen yliopistollinen opetus ja tutkimus. Suomalaisen Ammattikasvatuksen historia Saarijärvi: OKKA-säätiö, 282–287.
- Römer-Paakkanen, T. 1999. Yrittäjyyttä ja yrittävyyttä korkeakouluihin. Teoksessa P. Kyrö, K. Nurmi & Tikkanen (toim.) Yrittäjyyden askeleita yhteiskunnassa. Helsinki: Yliopistopaino, 132–147.
- Schumpeter, J. 1996. Capitalism, Socialism and democracy. Introduction by Richard Swedberg. First published in 1943. London: Routledge.
- Scott M. G., Rosa P. & Klandt H. 1998. Educating Entrepreneurs for Wealth Creation. In Scott M.G., Rosa P. & Klandt H. (eds.) 1998: Educating Entrepreneurs for Wealth Creation. USA: Ashgate, 11–15
- Soininen, L. 2000. Yrittäjyyskasvatuksen juurilla – yrittäjyyskasvatuksen kriittinen analyysi ammatillisen peruskoulutuksen näkökulmasta. Suomen tilastollinen vuosikirja 2003. Helsinki: Tilastokeskus.
- Turner, B. S. (ed.) 1990. Theories of Modernity and Postmodernity. Theory, Culture and Society, London: SAGE Publications.

- Varis, T, Utsumi, T. & Klemm, W. (eds.) 2003. Global Peace through the Global University System. Tampereen yliopisto, Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Vesper K.H. & Gartner W. B. 1999. University Entrepreneurship Programmes 1999. Lloyed Greif Center for Entrepreneurial Studies. University of Southern California.
- Wilson, K. 2004. Entrepreneurship Education in European Universities. Results of the joint pilot study. European Foundation for Entrepreneurship Research (EFER): <http://www.efer.nl>.